

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ
 السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَ
 هُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا
 يَزِرُونَ (31) وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ
 لَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَ فَلَا تَعْقِلُونَ (32)
 قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا
 يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ
 (33) وَ لَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا
 كُذِّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَ لَا مُبَدِّلَ
 لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَ لَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِإِ الْمُرْسَلِينَ (34)
 وَ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ
 تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ

فَتَأْتِيهِمْ بَآيَةٌ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ (35) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ
الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَ الْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ (36) وَ قَالُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ
إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَ لَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ (37) وَ مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَا طَائِرٍ
يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي
الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ (38) وَ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَ بُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ
يَشَأْ اللَّهُ يُضِلَّهُ وَ مَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ (39) قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ
أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(40) بَلْ إِلَٰهُهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنِّ

شَاءَ وَ تَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ (41)

Lost indeed are they who treat it as a falsehood that they must meet Allah, - until on a sudden the hour is on them, and they say: "Ah! Woe unto us that we neglected; for they bear their burdens on their backs, and evil indeed are the burdens that they bear? Nothing is the life of this world but play and amusement? But best is the home in the hereafter, for those who are righteous. Will ye not then understand? We know indeed the grief which their words do cause thee: It is not thee they reject: it is the signs of Allah, which the wicked deny. Rejected were the messengers before thee: with patience and constancy they bore their rejection and their persecution, until Our aid did reach them: there is none that can alter the words (and decrees) of Allah. Already hast thou received some account of those messengers. If their spurning is hard on thee mind, yet if thou wert able to seek a tunnel in the ground or a ladder to the skies and bring them a sign,- (what good?) . If it were Allah's will, He could gather them together unto true guidance: so be not thou amongst those who are swayed by ignorance (and impatience)! Those who listen (in truth), be sure, will accept: as to the dead, Allah will raise them up; then will they be turned unto Him. They say: "Why is not a sign sent down to him from his Lord!" Say: "Allah hath certainly power to send down a sign: but most of them understand not. There is not an animal (that lives) on the earth, nor a being that flies on its wings, but (forms part of) communities like you. Nothing have we omitted from the Book, and they (all) shall be gathered to

~~~~~

their Lord in the end. Those who reject our signs are deaf and dumb,- in the midst of darkness profound: whom Allah willeth, He leaveth to wander: whom He willeth; He placeth on the way that is straight. Say: "Think ye to yourselves, if there come upon you the punishment of Allah, or the Hour (that ye dread), would ye then call upon other than Allah?- (reply) if ye are truthful! "Nay,- On Him would ye call, and if it be His will, He would remove (the distress) which occasioned your call upon Him, and ye would forget (the false gods) which ye join with Him!"

نقصان میں پڑ گئے وہ لوگ جنہوں نے اللہ سے اپنی ملاقات کی اطلاع کو
 جھوٹ قرار دیا۔ جب اچانک وہ گھڑی آجائے گی تو یہی لوگ کہیں گے
 "افسوس! ہم سے اس معاملہ میں کیسی تقصیر ہوئی"۔ اور ان کا حال یہ ہو گا کہ
 اپنی پیٹھوں پر اپنے گناہوں کا بوجھ لادے ہوئے ہوں گے۔ دیکھو! کیسا برا
 بوجھ ہے جو یہ اٹھا رہے ہیں۔ دنیا کی زندگی تو ایک کھیل اور ایک تماشہ ہے۔
 حقیقت میں آخرت ہی کا مقام ان لوگوں کے لیے بہتر ہے جو زیاں کاری سے
 بچنا چاہتے ہیں، پھر کیا تم لوگ عقل سے کام نہ لو گے؟ اے محمد! ہمیں معلوم
 ہے کہ جو باتیں یہ لوگ بناتے ہیں ان سے تمہیں رنج ہوتا ہے، لیکن یہ لوگ
 تمہیں نہیں جھٹلاتے بلکہ یہ ظالم دراصل اللہ کی آیات کا انکار کر رہے ہیں۔ تم

سے پہلے بھی بہت سے رسول جھٹلائے جا چکے ہیں، مگر اس تکذیب پر اور اُن
 اذیتوں پر جو انہیں پہنچائی گئیں، انہوں نے صبر کیا، یہاں تک کہ انہیں ہماری
 مدد پہنچ گئی۔ اللہ کی باتوں کو بدلنے کی طاقت کسی میں نہیں ہے، اور پچھلے
 رسولوں کے ساتھ جو کچھ پیش آیا اس کی خبریں تمہیں پہنچ ہی چکی ہیں۔ تاہم
 اگر ان لوگوں کی بے رخی تم سے برداشت نہیں ہوتی تو اگر تم میں کچھ زور
 ہے تو زمین میں کوئی سرنگ ڈھونڈو یا آسمان میں سیڑھی لگاؤ اور ان کے پاس
 کوئی نشانی لانے کی کوشش کرو۔ اگر اللہ چاہتا تو ان سب کو ہدایت پر جمع کر
 سکتا تھا، لہذا نادان مت بنو۔ دعوت حق پر لبیک وہی لوگ کہتے ہیں جو سننے
 والے ہیں، رہے مردے، تو انہیں تو اللہ بس قبروں ہی سے اٹھائے گا اور پھر
 وہ (اس کی عدالت میں پیش ہونے کے لیے) واپس لائے جائیں گے۔ یہ
 لوگ کہتے ہیں کہ اس نبی پر اس کے رب کی طرف سے کوئی نشانی کیوں نہیں
 اترا ی گئی؟ کہو، اللہ نشانی اتارنے کی پوری قدرت رکھتا ہے، مگر ان میں سے
 اکثر لوگ نادانی میں مبتلا ہیں۔ زمین میں چلنے والے کسی جانور اور ہوا میں

پروں سے اڑنے والے کسی پرندے کو دیکھ لو، یہ سب تمہاری ہی طرح کی
 انواع ہیں، ہم نے ان کی تقدیر کے نوشتے میں کوئی کسر نہیں چھوڑی ہے، پھر
 یہ سب اپنے رب کی طرف سمیٹے جاتے ہیں۔ مگر جو لوگ ہماری نشانیوں کو
 جھٹلاتے ہیں وہ بہرے اور گونگے ہیں، تاریکیوں میں پڑے ہوئے ہیں۔ اللہ
 جسے چاہتا ہے بھٹکا دیتا ہے اور جسے چاہتا ہے سیدھے رستے پر لگا دیتا ہے۔ ان
 سے کہو، ذرا غور کر کے بتاؤ، اگر کبھی تم پر اللہ کی طرف سے کوئی بڑی مصیبت
 آجاتی ہے یا آخری گھڑی آپہنچتی ہے تو کیا اس وقت تم اللہ کے سوا کسی اور کو
 پکارتے ہو؟ بولو اگر تم سچے ہو۔ اس وقت تم اللہ ہی کو پکارتے ہو، پھر اگر وہ
 چاہتا ہے تو اس مصیبت کو تم پر سے ٹال دیتا ہے۔ ایسے موقعوں پر تم اپنے
 ٹھہرائے ہوئے شریکوں کو بھول جاتے ہو۔

नुकसान में पड़ गए वे लोग जिन्होंने अल्लाह से अपनी मुलाकात की
 इतिला को झूट करार दिया | जब अचानक वह घड़ी आ जाएगी तो
 यही लोग कहेंगे, “अफ़सोस! हमसे इस मामले में कैसी तकसीर हुई |”
 और इनका हाल यह होगा कि अपनी पीठों पर अपने गुनाहों का बोझ
 लादे हुए होंगे | देखो! कैसा बुरा बोझ है जो ये उठा रहे हैं ! दुनिया की
 ज़िन्दगी तो एक खेल और एक तमाशा है | हकीकत में आखिरत ही

का मक़ाम उन लोगों के लिए बेहतर है जो ज़ियाँकारी से बचना चाहते हैं। फिर क्या तुम लोग अक्ल से काम न लोगे? ऐ नबी, हमें मालूम है कि जो बातें ये लोग बनाते हैं उनसे तुम्हें रंज होता है, लेकिन ये लोग तुम्हें नहीं झुटलाते, बल्कि ये ज़ालिम दरअस्ल अल्लाह की आयात का इनकार कर रहे हैं। तुमसे पहले भी बहुत-से रसूल झूटलाए जा चुके हैं, मगर इस तकज़ीब पर और उन अजीयतों पर जो उन्हें पहुँचाई गई, उन्होंने सब्र किया, यहाँ तक कि उन्हें हमारी मदद पहुँच गई। अल्लाह की बातों को बदलने की ताक़त किसी में नहीं है, और पिछले रसूलों के साथ जो कुछ पेश आया उसकी ख़बरे तुम्हें पहुँच ही चुकी हैं। ताहम अगर इन लोगों की बेरुखी तुमसे बर्दाश्त नहीं होती तो अगर तुममें कुछ ज़ोर है तो ज़मीन में कोई सुरंग ढूँढो या आसमान में सीढ़ी लगाओ और उनके पास कोई निशानी लाने की कोशिश करो। अगर अल्लाह चाहता तो उन सबको हिदायत पर जमा कर सकता था, लिहाज़ा नादान मत बनो। दावते-हक़ पर लब्बैक वही लोग कहते हैं जो सुननेवाले हैं रहे मुर्दे, तो उन्हें तो अल्लाह बस क़ब्रों ही से उठाएगा और फिर वे (उसकी अदालत में पेश होने के लिए) वापस लाए जाएँगे। ये लोग कहते हैं कि इस नबी पर इसके रब तरफ़ से कोई निशानी क्यों न उतारी गई? कहो अल्लाह निशानी उतारने की पूरी कुदरत रखता है, मगर इनमें से अकसर लोग नादानी में मुब्तला हैं। ज़मीन में चलनेवाले किसी जानवर और हवा में पारों से उड़नेवाले किसी परिन्दे को देख लो, ये सब तुम्हारी ही तरह अनवाअ हैं, हमने उनकी ताक़दीर के नाविशते में कोई कमी नहीं छोड़ी है, फिर ये सब अपने रब की तरफ़ समेटे जाते हैं। मगर जो लोग हमारी निशानियों को झुटलाते हैं

~~~~~

वे बहरे और गूँगे हैं, तारीकियों में पड़े हुए हैं | अल्लाह जिसे चाहता है भटका देता है और जिसे चाहता है सीधे रास्ते पर लगा देता है | इनसे कहो, ज़रा गौर करके बताओ, अगर कभी तुमपर अल्लाह की तरफ़ से कोई बड़ी मुसीबत आ जाती है या आखरी घड़ी आ पहुँचती है तो क्या उस वक़्त तुम अल्लाह के सिवा किसी और को पुकारते हो? बोलो अगर तुम सच्चे हो | उस वक़्त तुम अल्लाह ही को पुकारते हो, फिर अगर वह चाहता है तो उस मुसीबत को तुम पर से टाल देता है | ऐसे मौकों पर तुम अपने ठहराए हुए शरीकों को भूल जाते हो |